

FÖRDJUPNING

Uppdaterad syn på potentiell produktion och sysselsättning

För att kunna göra prognoser för den faktiska utvecklingen på längre sikt gör Konjunkturinstitutet bedömningar av de potentiella nivåerna för produktion och sysselsättning. En viktig del är bedömningen av jämviktsarbetslöshetens nivå. I denna fördjupning presenteras en uppdaterad syn på dessa variabler med fokus på 2013–2017. Nivån på potentiell BNP är något högre 2017 i den nya bedömningen än i föregående bedömning från december 2012.

Potentiell BNP – produktionsnivån när ekonomin är i konjunkturrell balans

Konjunkturinstitutet publicerar regelbundet prognoser på medellång sikt (med detta avses här 2013–2017) och behöver därför bedöma hur den potentiella nivån för viktiga makroekonomiska variabler såsom BNP och sysselsättning utvecklas på denna sikt. Den potentiella produktionsnivån påverkar bland annat utrymmet för permanenta ofinansierade åtgärder i statsbudgeten, det så kallade reformutrymmet (se fördjupningen ”Konjunkturinstitutets bedömning av reformutrymmet” i detta kapitel).

Konjunkturinstitutets bedömning är att potentiell BNP växte med i genomsnitt 2,3 procent per år under perioden 1980–2012. Framöver bedöms potentiell BNP växa långsammare än så, med i genomsnitt 1,8 procent per år 2013–2015, för att sedan växa med drygt 2 procent per år 2016–2017 (se tabell 12). Bakom de förhållandevis låga tillväxttakterna 2013–2015 ligger en svag utveckling av potentiell produktivitet och en långsammare tillväxt i potentiell arbetskraft.

Konjunkturinstitutets bedömning av potentiell BNP är dock något högre 2017 än i den föregående bedömningen (se tabell 13).¹⁰ Det beror både på en ändrad syn på potentiell produktivitetsnivå och på en annan bedömning av potentiellt antal arbetade timmar.

Potentiella variabler

Potentiell BNP avser den nivå på produktionen som skulle uppnås om ekonomin var i konjunkturrell balans.

I Konjunkturinstitutets bedömning delas potentiell BNP upp i potentiell produktivitet och potentiellt antal arbetade timmar. Med potentiell produktivitet avses den produktivitetsnivå som hade observerats i avsaknad av konjunkturrella variationer.

Potentiellt antal arbetade timmar bestäms av potentiell sysselsättning, det vill säga antalet sysselsatta när det råder konjunkturrell balans på arbetsmarknaden, samt av deras medelarbets-tid. Potentiell sysselsättning bestäms i sin tur av potentiell arbetskraft och jämviktsarbetslösheten, det vill säga arbetskraften och arbetslösheten när arbetsmarknaden är i jämvikt.

¹⁰ Med föregående bedömning avses prognosen i *Konjunkturläget*, december 2012.

Tabell 12 Potentiella variabler

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Potentiell BNP ¹	1,5	1,7	1,8	2,0	2,1	2,1
Potentiell produktivitet ²	0,8	1,2	1,3	1,4	1,6	1,6
Potentiell produktivitet, näringslivet	1,5	1,5	1,6	1,8	2,1	2,1
Potentiellt arbetade timmar	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Potentiell sysselsättning	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4
Potentiell arbetskraft	0,8	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3
Jämviktsarbetslöshet ³	6,9	6,9	6,8	6,7	6,6	6,5

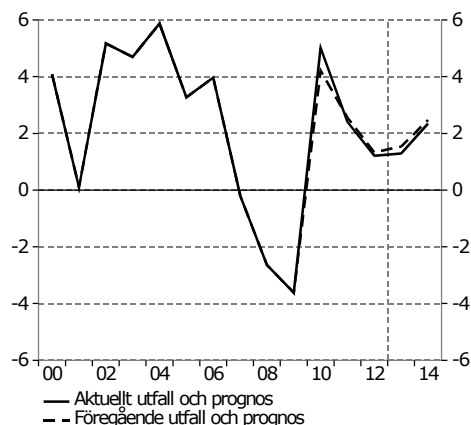
¹ Till marknadspris. ² Hela ekonomin till marknadspris. ³ I procent av potentiell arbetskraft.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Potentiell produktivitet

Diagram 39 Produktivitet i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅNGVARIG SVACKA I PRODUKTIVITETSTILLVÄXTEN

Det finns olika mekanismer som förklarar varför den faktiska produktivetsnivån kan vara både högre eller lägre än den potentiella produktiviteten. Avvikelse orsakas främst av variationer i efterfrågans tillväxt och sammansättning. De kan uppkomma på grund av skalfördelar eller trögheter i företagens produktionsprocesser. En sådan tröghet är när företag avstår från att anpassa personalstyrkan efter tillfälliga variationer i efterfrågan.

Konjunkturinstitutet gör antagandet att den potentiella produktiviteten i näringslivet på lång sikt, efter år 2020, kommer att stiga i linje med det historiska genomsnittet sedan 1980 på 2,3 procent per år. Åren dessförinnan stiger potentiell produktivitet i näringslivet långsammare, och bara med ca 1,5–1,8 procent per år under 2012–2015. Det är framför allt den teknologiska utvecklingen som driver produktivitetstillväxten. Konjunkturinstitutet gör bedömningen att bidraget från den teknologiska utvecklingen till produktivitetstillväxten de senaste åren har varit mindre än under 1990-talet och tidigt 2000-tal, och att så fortsätter att vara fallet under några år framöver.¹¹

NYA BEDÖMNINGAR AV PRODUKTIVITETSTILLVÄXTEN

Nya data som publicerats sedan föregående prognostillfälle visar på en högre produktivitetstillväxt 2010 (se diagram 39). Det har föranlett en ny bedömning av den potentiella produktivitetstill-

¹¹ Se fördjupningen "Produktiviteten 2007–2011 och implikationer för framtiden" i *Lönebildningsrapporten*, 2012, för en beskrivning av de faktorer som ligger till grund för bedömningen.

växten i näringslivet. Det är framför allt den bedömda tillväxten under åren 2009–2013 som är reviderad, medan tillväxten i den potentiella produktiviteten i näringslivet för åren därpå är i stort sett oförändrad (se diagram 40).

Utöver detta antas produktiviteten inom offentliga myndigheter och icke vinstdrivande organisationer på lång sikt öka med i genomsnitt ca 0,2 procent per år, vilket ungefär motsvarar den historiskt genomsnittliga ökningstakten sedan 1980. Sammantaget innebär de nya bedömningarna att den potentiella produktivetsnivån i fasta priser i hela ekonomin år 2017 förväntas bli något högre än vad som beräknats vid föregående prognostillfälle.¹²

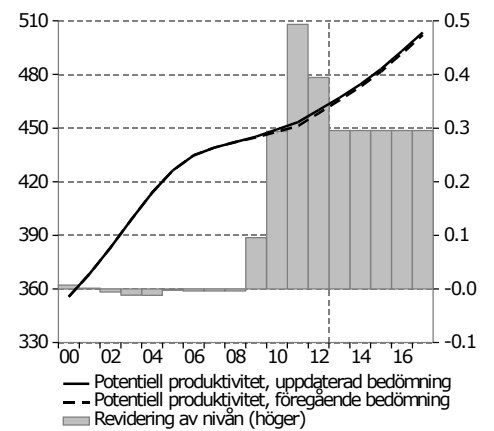
Nivån på BNP i löpande priser påverkas inte nämnvärt av produktivitetstillväxten inom offentliga myndigheter. Anledningen är att förädlingsvärdet inom offentliga myndigheter beräknas utifrån utvecklingen i arbetskostnader och kapitalförslitningskostnader, och utvecklingen i arbetskostnaderna per timme inom offentliga myndigheter följer till stor del löneutvecklingen i näringslivet.¹³ Bedömningen av den långsiktiga produktivitetstillväxten inom offentliga myndigheter har alltså försumbar betydelse för den bedömda nivån för potentiell BNP mätt i löpande priser, och den bedömda nivån i löpande priser 2017 är inte heller uppreviderad i samma utsträckning som potentiell BNP i fasta priser (se tabell 13).¹⁴

Potentiellt antal arbetade timmar

Tillväxttakten i potentiellt antal arbetade timmar växlar ner från och med 2013, främst som en följd av att potentiell arbetskraft växer långsammare än vad den gjort fram till och med 2012 (se tabell 12). Men jämfört med föregående bedömning är tillväxttakten i potentiella timmar något starkare vilket medför att nivån är högre 2017 än tidigare. Det bidrar till en högre potentiell BNP-nivå 2017 (se tabell 13).

Diagram 40 Potentiell produktivitet, näringslivet

Kronor per timme, fasta priser respektive procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

¹² Tidigare antogs ingen produktivitetstillväxt för offentliga myndigheter och icke vinstdrivande organisationer. Med fasta priser avses volymen uttryckt i 2011 års prisnivå.

¹³ De offentliga myndigheterna kan välja att ta ut produktivitetsvinster genom högre kvalitet med ett oförändrat antal arbetade timmar till samma kostnad, eller få lägre kostnader för en oförändrad kvalitet med färre arbetade timmar. I det första fallet förblir offentliga myndigheters förädlingsvärde i löpande priser opåverkat av produktivitetstillväxten. I det senare fallet blir förädlingsvärdet *lägre* inom offentliga myndigheter, men arbetskraft frigörs som kan arbeta inom privat sektor där förädlingsvärdet alltså blir högre.

¹⁴ Potentiell BNP i löpande priser beräknas med utgångspunkt från den faktiska utvecklingen av BNP-deflatorn, som förklaras närmare i avsnittet om deflater, kostnader och vinster i kapitlet "Löner, vinster och priser".

Tabell 13 Revideringar av potentiella variabler

Revidering av nivån jämfört med föregående bedömning, procent

	2012	2017
Potentiell BNP, löpande priser	0,2	0,3
Potentiell BNP, fasta priser ¹	0,3	0,7
Potentiell produktivitet, hela ekonomin ¹	0,2	0,4
Potentiell produktivitet, näringslivet ²	0,4	0,3
Potentiellt arbetade timmar	0,1	0,3

¹ Till marknadspris uttryckt i 2011 års prisnivå. ² Till baspris uttryckt i 2011 års prisnivå.

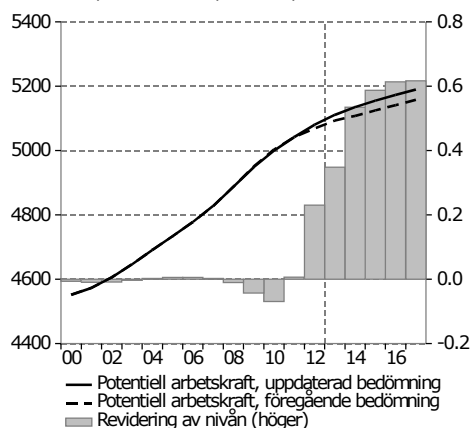
Anm. Med föregående bedömning avses prognosen i *Konjunkturläget*, december 2012.

Källa: Konjunkturinstitutet.

POTENTIELL ARBETSKRAFT HAR VUXIT STARKT DE SENASTE ÅREN

Diagram 41 Potentiell arbetskraft

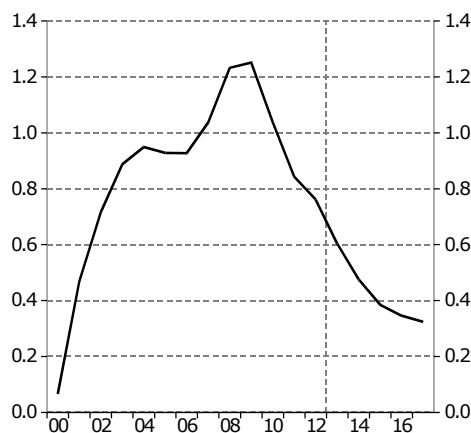
Tusental personer respektive procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Potentiell arbetskraft

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Arbetskraftsutbudet har vuxit starkt de senaste åren, trots att efterfrågan på arbetskraft periodvis har varit svag. En del av detta förklaras av en demografisk utveckling där antalet personer i arbetsför ålder har ökat i snabb takt. Samtidigt har regeringens ekonomisk-politiska reformer för att öka arbetskraftsutbudet troligen haft avsedd effekt.¹⁵ Konjunkturinstitutet bedömer att potentiell arbetskraft har ökat kraftigt och att nivån är högre än i föregående bedömning (se diagram 41).

Arbetskraftstillväxten de senaste två åren har till stor del skett bland personer som är 65–74 år. Det har medfört att arbetskraftsdeltagandet i gruppen stigit snabbt. I Konjunkturinstitutets bedömning av potentiell arbetskraft fortsätter äldres arbetskraftsdeltagande att stiga framöver. Det beror på att yngre kohorter har ett högre arbetskraftsdeltagande än äldre kohorter, vilket successivt höjer det genomsnittliga arbetskraftsdeltagandet.

Tillväxttakten i potentiell arbetskraft växlar dock ner de kommande åren (se diagram 42 och tabell 12). Det beror på en ändrad befolkningsstruktur och på att effekterna av reformerna bedöms ha slagit igenom fullt ut. Den fortsatta trenden med ökat arbetskraftsdeltagande bland äldre bidrar emellertid till en något snabbare tillväxttakt än vad som annars hade varit fallet.

¹⁵ Konjunkturinstitutet bedömer att de ekonomisk-politiska reformerna som genomförts sedan 2007 ökar potentiell arbetskraft med 2,6 procent. Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

KONJUNKTURINSTITUTETS BEDÖMNING AV JÄMVIKTSARBETSLÖSHETEN

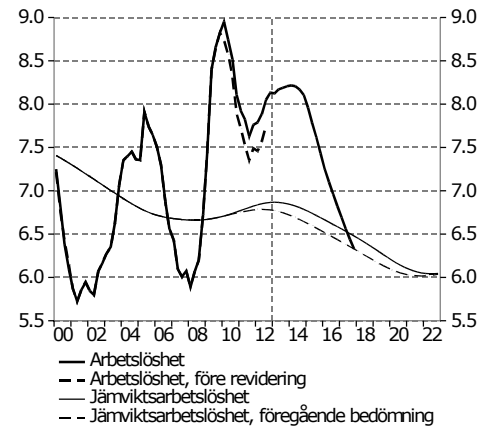
Jämviktsarbetslösheten bestäms huvudsakligen av strukturella faktorer, såsom hur effektivt vakanser och arbetssökande matchas och av agerandet hos arbetsmarknadens parter.¹⁶ Jämviktsarbetslösheten påverkas också av i vilken utsträckning långvarigt hög arbetslöshet ger upphov till så kallade persistenseffekter. En djup och varaktig lågkonjunktur kan få långvariga effekter på arbetslöshet och sysselsättning, bland annat genom att längre arbetslöshetsperioder försämrar de arbetslösas konkurrenskraft.¹⁷

Konjunkturinstitutet bedömer att den långvariga perioden med hög arbetslöshet höjer jämviktsarbetslösheten med knappt 0,6 procentenheter (ca 30 000 personer) 2016. Det är något högre jämfört med den föregående bedömningen, vilket främst förklaras av att SCB har reviderat upp arbetslöshetsnivån för perioden 2010–2012 (se diagram 43).¹⁸ Även långtidsarbetslösheten är nu på en något högre nivå. Samtidigt har arbetslösheten stigit under loppet av 2012 och väntas förbli på en hög nivå även de närmaste åren.

I år bedöms jämviktsarbetslösheten uppgå till nästan 7 procent (se tabell 12). Persistenseffekterna bedöms inte påverka jämviktsarbetslösheten permanent. År 2020 väntas huvuddelen av persistenseffekterna ha klingat av och jämviktsarbetslösheten är ca 6 procent (se diagram 43). Att jämviktsarbetslösheten minskar beror på att tidigare genomförda ekonomisk-politiska reformer, som jobbskatteavdraget och förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen, sänker jämviktsarbetslösheten på sikt.¹⁹ Anpassningen till den nya jämvikten väntas dock ta tid bland annat eftersom lönerna är trögörliga.²⁰

Diagram 43 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹⁶ Se kapitlet "Jämviktsarbetslöshetens bestämningsfaktorer och utveckling" i *Lönebildningsrapporten*, 2012.

¹⁷ Se exempelvis Guichard, S. och E. Rusticelli, "Assessing the impact of the financial crisis on structural unemployment in OECD countries", OECD Economic Department Working Papers no. 767, 2010.

¹⁸ Antalet sysselsatta har i genomsnitt varit 17 000 personer lägre och arbetslösheten i genomsnitt 0,3 procentenheter högre än vad som tidigare var känt, se www.scb.se/aku.

¹⁹ För en utförligare beskrivning över vilka drivkrafter som bidrar till en lägre jämviktsarbetslöshet se kapitlet "Jämviktsarbetslöshetens bestämningsfaktorer och utveckling" i *Lönebildningsrapporten*, 2012.

²⁰ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.